

KLÍČEM JE UMĚNÍ DOKÁZAT SE DOMLUVIT

Párová výuka pomáhá učitelům růst

V přeplněné třídě se učitelka ani při nejlepší vůli nestihne věnovat všem dětem tak, jak by chtěla. Tolik zdůrazňovaný individuální přístup je pak pouhou chimérou. Chtělo by to ještě jednoho učitele... Že to může být reálné, dokazují zkušenosti Fakultní základní školy v pražských Kunraticích.

Třída 3. C s 28 žáky měla právě na rozvrhu matematiku a vládl v ní pracovní ruch. Metoda prof. Hejného staví na logickém myšlení, na kreativité a spolupráci. A ta se bez domlouvání neobejde. Děti pracují chvíli u stolků ve skupinách, pak každé samo, najednou se třída rozdělí do dvou skupin... V neustálém míhání je nepřehlédnutelné zaujetí a soustředění všech, když děti pracují sólo, i když se dohadují. To všechno pod taktovkou dvou učitelů. Jedna přebírá vedoucí roli od druhé, pak se prostřídají. Chvilku se věnují celé třídě, nato si žáčky rozdělí – větší skupina, menší skupinka... Nikoho to nepřekvapuje, je vidět, že děti jsou zvyklé. Ve všem tom rumrajchu mají zakódovaný řád.

Práce v týmu pomáhá i inspirovat

Odborných termínů, které hovoří o kolegiální podpoře, existuje několik – nejen párová, ale také týmová nebo asistenční výuka. V detailech se liší, ale podstata je vždycky stejná. Vychází z myšlenek Johna Hattieho, profesora University of Auckland (Nový Zéland) a ředitele Education Research Institute University of Melbourne (Austrálie), když hovoří o „3 x 5“. O Společném plánování, Společném učení a Společném vyhodnocování. Jde o to, že učitelé pracují s týmiž dětmi společně a pak zjišťují, jestli skutečně dosáhli zamýšleného cíle. Kromě pozitivního dopadu na žáky, tedy zvýšení efektivity učení, je zde velmi důležitá právě spolupráce učitelů, která podporuje jejich profesní rozvoj.

„K párové výuce jsme se dostali díky projektu Pomáháme školám k úspěchu, do něhož jsme vstoupili v roce 2010,“ vysvětluje Vít Beran, ředitel ZŠ Kunratic. „Ve škole s námi pracovala pedagogická konzultantka, s níž jsme se začali systematicky věnovat podpoře práce učitelů. Vyhledávali jsme další vzdělávání, v němž by se naučili, co všechno jim může pomoci vnést do vyučování skutečně individuální přístup, a to navzdory vysokému počtu

žáků ve třídách. Inspirativní byla zejména letní škola vedená Hanou Košťálovou v rámci projektu Spirála řízeného Evou Mokrošovou. Se vstupem do projektu se u nás poprvé objevily dvě asistentky pedagoga, které nebyly v roli osobních asistentek u individuálně integrovaných žáků, ale jejich rolí byla podpora práce učitele. Z asistentů se záhy stali opravdoví pároví učitelé, kteří se učili dávat si navzájem tzv. kolegiální podporu. Ale jsme stále teprve na začátku cesty.“

Párová výuka v mnoha podobách

Ředitel vysvětloval, co všechno se skrývá pod pojmy, které zatím jen nesměle vstupují do školského terénu. „Párová výuka neznamená jen to, že spolu dva učitelé na určitý počet hodin ve třídě spolupracují. Může to být taky tak, že společně naplánují hodinu, kterou jeden z nich odučí a druhý je pozorovatelem. Později se budou bavit o tom, co se v ní událo, jak žáci reagovali, jestli byla efektivnější než jiné vyučovací hodiny, a na základě této

Párová výuka (týmová výuka)

je práce dvou a více vyučujících, kteří společně plánují, vedou a vyhodnocují výuku pro stejnou skupinu učících se ve stejném čase. Párová výuka může být účinným nástrojem k naplňování potřeb jednotlivých žáků. Nezbytnými kroky, které je třeba učinit na straně učitele pro dosažení cíle jsou:

- poznat každého žáka,
- vytvořit náležité učební klima ve třídě,
- diferencovat výuku podle potřeb žáka.

(Zdroj: Klinická škola a její role ve vzdělávání učitelů – V. Spilková, A. Tomková, N. Mazáčová, J. Kargerová a kol.)

reflexe následně plánují další hodinu. Vyzkoušeli jsme si i další model. Dvě učitelky z 2. stupně – jedna s aprobací výtvarná výchova-dějepis, druhá čeština-občanská výchova – nás požádaly, abychom jim daly v jeden den čtyři vyučovací hodiny proti sobě. Dohodly se, že v té době žáky sloučí a učivo budou různě propojovat. Jednou vytvoří velkou skupinu dvou tříd, jindy ji budou podle momentálního obsahu dělit, vytvářet si časové bloky.“ Podstatné bylo, že učitelky dodržely principy „3 x 5“. Tedy společně plánovaly, bavily se o tom, co, jak a hlavně proč budou učit. Společně učily a výuku spolu opět reflektovaly a vyhodnocovaly, co se povedlo a co by příště měly udělat jinak.

„Aby párová výuka fungovala, musejí být pro ni v první řadě kantoři vnitřně motivovaní. Musí být podložena takovou školní kulturou, která týmovou práci učitelů a jejich vzájemné učení podporuje. Toto prosím čtyřikrát podtrhnout!“

Nahlédnutí pod pokličku

Škola může mít momentálně díky projektu Pomáháme školám k úspěchu hrazené dva plné úvazky párové výuky. Další dva a půl úvazku se rozhodli podpořit rodiče. Škola tedy získává prostředky na párové učitele na základě smlouvy mezi školou a rodičovským spolkem PATRON. Kromě toho se vedení školy snaží zajistit podporu i z dalších projektů. Párová výuka tu vstoupila do tříd s vysokým počtem žáků v 1., 2. a 3. ročníku. „Začali jsme před čtyřmi lety u prvňáčků, kteří k nám přicházejí s rozdílnými schopnostmi i s různou připraveností na práci v kolektivu. Přesvědčili jsme se, že párová výuka je opravdu plus,“ vysvětluje V. Beran. „Jak děti s lety vyzrávají, jsou samostatnější, už tak velkou podporu nepotřebují.“

V každé zmíněné třídě je v šesti hodinách týdně kromě třídního učitele ještě učitel párový. Ne asistent bez kvalifikace, ale v případě plného úvazku hotový pedagog, nebo zde na smlouvu na dobu určitou pracují na částečný úvazek jako párové učitelky studentky posledního ročníku oboru učitelství na 1. stupni ZŠ z PedF UK v Praze.

„Studentky, které své studijní povinnosti na vysoké škole splnily s předstihem, mohly díky tomu získat úžasnou praktickou zkušenost. Vysoká škola jim nemůže dát v rámci výuky tolik praxe a v takové inten-

zité, jakou jim dá rok u nás. Každá z nich má možnost spolupracovat s několika vysoce kvalitními učiteli, mají možnost se seznámit s různými přístupy učitelů k výuce, získávat cenné zkušenosti z běžného školního provozu. Spolupráce se studenty nám přináší ještě další výhodu. Při současném nedostatku učitelů tu vlastně máme takovou malou líheň prvostupňových učitelů. Některé dívky už u nás po absolutoriu zůstaly.“

Když se studentky potřebují v květnu v červnu soustředěně připravovat na státnice, hledají za sebe náhradu v kolegyních ze 4. ročníku. „Vyberají dobře, jejich nástupkyně si obhlédneme a ty nejméně zadrápkujeme pro následující školní rok, kdy nastoupí jako další párové učitelky,“ připomíná zástupkyně ředitele Jitka Kopáčová. „Zatím jsme nemuseli hledat nové učitele zvenčí. Roční praxe ve škole každého studenta posune a ovlivní. Jsou tu rádi a nás těší, že je práce ve škole baví.“

Nejen první stupeň

I když je párová výuka v současné době nejnaléhavější na 1. stupni, především kvůli vysokému počtu žáků, začleňují ji v Kunraticích i do vyučování některých tříd na 2. stupni.

„Záleží na tom, co a kdy učitelé potřebují,“ vysvětluje Jitka Kopáčová. „Protože vyučujeme matematiku metodou prof. Hejného až do 8. ročníku, dostávají učitelé podporu i tam. Jindy se domluví učitelé některých předmětů, že by rádi ně-

kolik hodin vyučovali společně. Pan ředitel už mluvil o češtině, dějepisu, občanské a výtvarné výchově, podobně se na nás obrátili i učitelé zeměpisu a přírodopisu. Pokud je požadavek organizačně možný, snažíme se ho v rámci možností podpořit.“

Původní projekt uvažoval o tom, že by si párovou výuku na zkoušku osahal každý pedagog. Vedení školy přiznává, že začátky byly rozpačité. Učitelé nebyli na takový

” Aby párová výuka fungovala, musejí pro ni být učitelé motivovaní. Školní kultura musí zároveň jejich týmovou práci a vzájemné učení podporovat.

styl práce zvyklí. Ale byl tu pokyn, tak to každý zkusil. Povinnost velela, že si každý učitel vyzkouší během čtvrt roku dvě hodiny párové výuky a musí je předem zapsat do rozvrhu. Někomu to stačilo, ale další se chytil. Bariéru prolomil případ problémové šesté třídy. Do seznamu jejich učitelů přibyla asistentka, s níž museli učitelé začít spolupracovat – plánovat výuku, domlouvat se na dělení třídy... Po půl roce intenzivní práce se zlepšilo chování dětí i jejich studijní výsledky. Dvoje oči a dvoje ruce tam byly znát. Lidem ve škole jako by se otevřely oči.

„Když jsme na konci školního roku vyhodnocovali, co projekt přinesl, a sdíleli jsme

zkušenosti ze spolupráce, byly vesměs pozitivní,“ říká Vít Beran. „Důležité je, že oba učitelé jsou odborně fundovaní. Jeden je sice hlavní a druhý párový, ale vystupují a hlavně pracují jako dva kolegové. Jsou schopni spolu nejen vyučovat, ale také sdílet, dávat si zpětnou vazbu. Třídní učitel, nebo tzv. hlavní, odpovídá za vedení třídy, za kvalitu vyučování a hodnocení. Druhý, párový učitel podporuje práci hlavního učitele. Velice mne potěšilo, když inspektor po návratu z hodiny konstatoval, že mu trvalo poměrně dlouho, než poznal, kdo je kdo.“

Na slovíčko s učitelkami

Seděly jsme spolu ve sborovně. Jana Kopecká, učitelka 2. třídy, která měla v uplynulém školním roce jako párovou učitelku Zuzanu Olmrovou, dnes třídní učitelku 3. C. Studentka Markéta Hůrková tady letos působí jako párová učitelka u obou.

Není příliš náročné všechno skloubit? – nedalo mi, abych se nezeptala. „Dá se to. Dílčí zkoušky mám hotové, dopisují diplomku, čekají mne praxe a připravuji se na státnice. Ani tady to není tak těžké, jak jsem čekala. Obě učitelky jsou výborné, Zuzka navíc přesně ví, čím procházím, protože to před rokem zažila na vlastní kůži. Myslím, že mne obě tak trochu šetří.“ K tomu se ale ani jedna nepřiznala.

To, že Zuzana Olmrová zažívala celý rok běžný školní cvrkot ve dvou třídách ještě jako studentka, v září velmi ocenila. ▶

Jako párové učitelky přicházejí do ZŠ Kunratice studentky z Pedagogické fakulty UK v Praze, které se připravují na učitelství na 1. stupni ZŠ. Zajímalo nás, jak vidí tento fenomén vedoucí katedry primární pedagogiky Vladimíra Spilková.

„Patříme mezi pracoviště, která systematicky rozvíjejí spolupráci s fakultními školami. Párovou výuku jako významný nástroj podpory profesního rozvoje studentů považujeme za výbornou cestu, jak našim absolventům usnadnit vstup do učitelské profese. V kunratické základní škole takto působilo několik našich studentů a musím potvrdit, že během jednoho školního roku došlo k výraznému rozvoji jejich kompetencí a usnadnilo to jejich profesní socializaci. To znamená, že byli dobře připraveni integrovat se do školního prostředí, začít spolupracovat s kolegy, sdílet zkušenosti atd. Význam párové výuky je pro jejich profesní přípravu proto tak silný,

že nejsou ve třídě sami. Pokud je ředitel přidává ke zkušenému učiteli, který jim je názorově i lidsky blízký, je to pro ně velké plus. Do kultury školy a profese vůbec ‚vrůstají‘ přirozenou cestou.

Ve všech typech praxí se snažíme podporovat inkluzi. Párová výuka možná víc než jiná umožní jak studentovi, tak učiteli uvolnit si ruce pro individuální práci s žáky. Nedávno jsme se sešli s našimi absolventy, byli jsme zvědaví, jak si vedou první rok v praxi. Debata byla velice zajímavá. Jedna z učitelek zdůrazňovala, jak jí zkušenost s párovou výukou pomohla. Mohla vstoupit do učitelské profese bez stresu.

Bohužel, párová výuka a kolegiální podpora vůbec je v našem školství pořád ještě bílá vrána. Kunratická škola se stala učící se komunitou, která může inspirovat další školy. Učitelé zde už nejsou jako ve většině českých škol zvyklí pracovat jako jedinci každý ve své třídě. To už je dneska málo. Klíč k profesnímu růstu spočívá v kolegiální podpoře. Není to jen párová výuka, ale také další modifikace. Například asistentská praxe nebo tandemová výuka, kterou praktikuje naše katedra matematiky. Jde o to, že v jedné třídě působí dlouhodobě vedle učitele matematiky student učitelství, budoucí matematik. Výhodou této praxe oproti blokové několikátýdenní praxi je kontinuita, soustavný a dlouhodobý kontakt se žáky, který jim přináší průběžnou zpětnou vazbu ke kvalitě a výsledkům jejich práce ve třídě.“

► „Kdybych měla dostat svoji třídu jako čerstvá absolventka, bylo by to pro mne hodně těžké. Obě učitelky Jany, s kterými jsem učila, jsou výborné kantorky. Hodně jsem se toho vedle nich naučila. Každá má jiný přístup ke školní práci, ale obě mne inspirovaly. Otevřely přede mnou daleko víc možností pedagogické práce. Mohla jsem si vybrat to, co vyhovuje mé osobnosti pro můj pedagogický rozvoj. Takovou zkušenost bych doporučila každému začínajícímu učiteli. Víím, že za Janou Kopeckou můžu s čímkoli přijít i nyní. Stále se jednou týdně scházíme a sdílíme, diskutujeme. Nejsem si jistá, jestli bych byla k neznámé kolegyni stejně otevřená.“

Jana Kopecká dostala svoji první párovou učitelku před dvěma lety. Jaké to asi bylo, když jí do hájemství vstoupil poprvé ně-

kdo další? „Když učíte 25 let, jednoduché to není. Všechno zvládám sama, nikoho nepotřebuji. Tak to zkusím... Najednou si uvědomíte, že být ve třídě s 30 prvňáčky ve dvojici je vážně výhoda. Děti se mohou obracet na dvě učitelky místo na jednu, práci jsme si mohly rozdělit. Ale pravda je, že jsme si se Zuzkou, jak se říká, sedly.“ Příznává i to, že na začátku občas rýpla žárlivost. Přišla mladá, krásná učitelka, děti se na ni vrhaly. „Toho pocitu jsem se rychle zbavila. Uvědomila jsem si, že to není nic proti mně. Děti si svoji lásku rozdělily mezi nás obě.“

Párová výuka je především časově náročná. Jakkoli vyučování vypadá naprosto přirozeně, všechno je dopředu pečlivě promyšleno a popsáno v přípravách. „S Markétou se scházíme třikrát týdně. V pátek naplánujeme učivo na celý týden,

v pondělí určíme, co konkrétně budeme v každém předmětu dělat. Ve středu kontrolujeme, kam jsme se posunuli, jak si rozdělíme práci s dětmi, které mají s učivem obtíže, která z nás jim bude pomáhat a podobně. Nezdá se to, ale na každou hodinu z šesti, které společně učíme, je to dalších několik hodin společné přípravy.“

Ve spolupráci s fakultou

Základní škola Kunratice je s Pedagogickou fakultou UK – speciálně s katedrou primární pedagogiky – pevně spjata. Je nejen její fakultní školou, ale také jednou ze čtyř klinických škol. „Spolupráce s fakultou je úžasná,“ potvrzuje Jana Kopecká. „Studentky sem chodí nejen na párovou výuku, ale hlavně na náslechy a běžné praxe v rámci studia.“ Zjevně je zdejší atmosféra dokáže zaujmout. Dnes už učitelka Zuzana Olmrová vzpomínala, že ještě jako studentka měla možnost nastoupit do jiné školy jako třídní učitelka na plný úvazek. Místo toho se rozhodla zůstat v Kunraticích jako párová učitelka. Dodává, že zkušenosti, které získala, jsou k nezaplacení. Markétová se přiznala, že si dlouho nebyla jistá, jestli opravdu chce učit. „Ale teď mě to ve škole ohromně baví. Díky spolupráci se Zuzkou a s Janou konečně na sto procent vím, co chci dělat.“

Zkušenosti ZŠ Kunratice, které se rozvíjejí díky projektu Pomáháme školám k úspěchu, se zvolna rozbíhají po republice (metodickou podporu a videohodiny je možné najít na www.pomahameskolam.cz). V tomto školním roce podporuje kunratická škola s pomocí projektu České bankovní asociace zavedení párové výuky v dalších sedmi základních školách. „Některé už s ní mají dílčí zkušenosti, jinde teprve začínají. Za šíření jsme rádi,“ říká Vít Beran. „Párová výuka pomáhá rozvíjet pedagogické dovednosti současným i budoucím učitelům, ale hlavně má největší přínos pro žáky.“

